

GLOBALIZAREA ȘI REEVALUAREA FUNCȚIILOR STATULUI ÎN SPAȚIUL SOCIO – ECONOMIC ROMÂNESC (STUDIU DE CAZ)

CONF. UNIV. DR. DOINA DAVID
Universitatea "Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Abstract: For from cancelling the role of state, globalization strengthens its attributions due to the ample process of development within the international context. Despite divergent opinions the presence of state in economy and social life grew during the XXth century and during transition the state still plays an important part in economy. Facets of these aspects will be dealt with in the present paper.

Globalizarea nu anulează rolul statului, dimpotrivă statul contemporan are atribuții întărite datorită amplului proces de dezvoltare în cadrul internațional. În ciuda multiplelor controverse prezența statului în economie și în viața socială a crescut în toată perioada secolului al XX-lea. Începând cu perioada anilor '80 guvernele statelor dezvoltate și-au concentrat activitatea, la nivel macroeconomic, asupra fenomenului inflaționist. Guvernele statelor care au avut o economie de comandă, centralizată, planificată, din dorința de a interveni asupra economiei de piață a deteriorat și mai grav climatul social și economic.

Rolul statului într-o economie aflată în tranziție spre economia de piață rezidă în anumite manifestări specifice: (destructurarea vechii economii, reorganizarea mecanismelor economico-administrative, privatizarea, schimbarea regimului proprietății, crearea instituțiilor specifice economiei de piață, reorganizarea pieței capitalurilor, înnoirea propriilor instituții ale statului.

Procesul de globalizare obligă economiile naționale la restructurare, la intensificarea legăturilor reciproce, la o mai bună deschidere spre piețele internaționale.

Supraviețuirea și dezvoltarea întreprinderii într-o economie de piață depinde de capacitatea de a reacționa la schimbare, dar și de natura relațiilor pe care le întreține cu celelalte subsisteme, inclusiv cu autoritatea publică și a statului.

În România încă mai persistă concepțiile conform cărora, economia de piață se autoreglează spontan, de la sine, din partea autorității publice intervenția trebuind să fie minimă. Această atitudine este poate susținută și de ideologia perioadei comuniste când intervenția statului în economie a fost prea brutală și exagerată.

Modul în care statul poate și trebuie să intervină în economia României, depinde de o serie de caracteristici specifice:

1. Economia României este una de tranziție către aceea de piață. Are încă importante curențe în ce privește privatizarea și restructurarea. Dezvoltarea puternică a industriei românești cu numeroase conexiuni între ramuri și subramuri, ar însemna amplificarea unor costuri care ar fi aproape imposibil de suportat.
2. Intervenția statului în economia românească s-a dovedit că nu este întotdeauna realizată în mod compatibil cu particularitățile specifice ale economiei românești aflate în tranziție.
3. Statul român continuă să dețină încă pachetul majoritar de acțiuni încă la un număr mare de S.C. (vânzarea acestora urmează să se realizeze, iar oferta de capital privatizabil este mai mare decât cererea și gradul de atractivitate), la aceste aspecte adăugăm și S.N.C. și R.A. care încă se află în proprietatea statului.

Conform **Constituției României**, statul deține o serie de funcții și roluri bine definite, concretizate în:

a) Elaborarea strategiei de dezvoltare economico-socială, a unor strategii funcționale, viabile, specifice economiei românești¹;

b) Statul are rolul de a influența, orienta, prin mijloace și pârghii economico-financiare, comportamentul agenților economici, propunând strategii capabile de a le asigura restructurarea, redresarea;

c) Statul poate interveni în modificarea statutului juridic și instituțional care protejează diversele forme de proprietate, stimulând concurența loială între agenții economici;

d) El are rolul de a identifica și sancționa unele propuneri, acțiuni sau/și intervenții anarhice din partea agenților economici.

Ca și concluzie: "... pentru economia românească în tranziție, adevărata problemă o constituie nu intervenția sau non-intervenția statului în economie, ci modul în care se realizează această intervenție"².

În acest sens, statul este acela care trebuie să rezolve problemele ce vizează: (privatizarea, restructurarea, redresarea economică, relansarea economiei românești). Activitatea statului pe cât posibil trebuie să se interfeze și armonizeze cu cele ale agenților economici, prin acțiunile și măsurile de ordin financiar-monetar, el trebuie să asigure coerența și **echilibrul macroeconomic** care trebuie să influențeze economia reală.

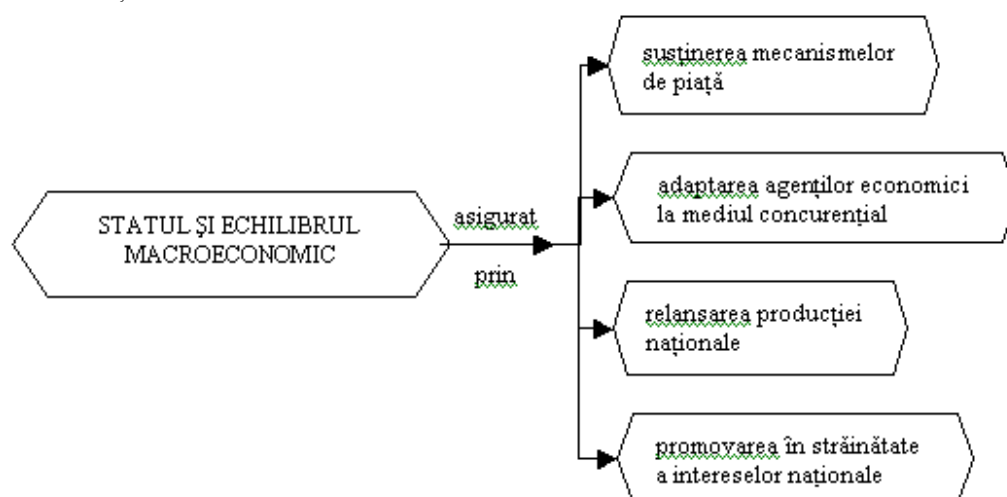

Figura 3.1. Rolul statului în crearea unei economii reale, viabile

Din cele prezentate rezultă clar, rolul statului și a organismelor abilitate în procesul de asigurare a climatului concurențial specific economiei de piață. În prezent țările occidentale adoptă tot mai mult politici flexibile privind concurența, sprijină dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, dar autorizează și diverse strategii de cooperare și colaborare între firme.

În acest context, apreciem că **divizarea** marilor întreprinderi trebuie realizată cu discernământ, practica demonstrează că forța unei economii constă în complementaritatea sa, între diverse tipuri de întreprinderi, cooperare între întreprinderile mici și mijlocii.

În cadrul întreprinderilor românești managerii acestora și organismele de stat abilitate, trebuie să conștientizeze faptul că divizarea nu coincide întotdeauna cu cerințele concurențiale. Aceste transformări ar putea fărâmița obiectul proprietății, determinând apariția unor societăți comerciale slabe din punct de vedere economic, slabe ca și competitivitate în raport cu existențele partenerilor externi.

Implicarea statului în economie trebuie să se realizeze pe o serie de căi:

- În raportul stat-întreprindere, statul trebuie să aibă o prezență activă, din perspectiva autorității pe care o reprezintă. Trebuie să adopte acele strategii de **restructurare**, care să fie capabil să le adapteze la cerințele impuse de tranziție, pentru a asigura succesul la nivel microeconomic.

¹ Vezi, L. Croitoru, *Barriere în calea restructurării întreprinderilor de stat*, Centrul de Studii Politice și Analiză Comparativă, București, 1996.

² Marcel Naneș, *Managementul strategic al întreprinderii și provocările tranziției*, Editura All Beck, București, 2000, p. 258.

- Experiența țărilor din economia de piață demonstrează că, intervenția statului în activitatea **microeconomică**, în sectorul public și privat îmbracă forme diferite ce implică ajutor financiar rambursabil sau nerambursabil, avantaje fiscale, asistență financiară, subvenții pentru cercetare, scutiri de impozite și taxe, crearea de noi locuri de muncă, împrumuturi garantate de stat ș.a.

- Statul poate **subvenționa** și finanța întreprinderile cu pierderi, sau cele care s-au dovedit a nu mai fi viabile. Subvențiile directe sau indirecte, de multe ori au fost utilizate incoerent pe termen mediu și lung, au distorsionat mediul concurențial, au creat la unele întreprinderi comportamente doar de supraviețuire, în loc să adopte o restructurare temeinică.

- O altă problemă de actualitate este aceea de **reformare a sistemului fiscal și de credit**, acest lucru este cu atât mai important cu cât caracterul nonrestrictiv al unei astfel de politici a generat numeroase distorsiuni în mediul economic. Fiscalitatea este, incontestabil, instrument eficace de politică economică, totuși inadecvarea aplicării ei poate paraliza inițiativele. La polul opus se află gradul ridicat de fiscalitate ce poate deveni nestimulativ pentru muncă, pentru acumularea de investiții, pentru relansarea economică.

- Reducerea **presiunii fiscale**, este un alt aspect care trebuie să implice asigurarea unei importante părți sau a unei părți suficiente din venituri la dispoziția agenților economici și a populației. Pentru a realiza acest obiectiv este nevoie de: diminuarea globală a ratei de fiscalitate, reducerea numărului taxelor, modificarea raportului dintre impozitele directe și indirecte (acestea stimulează economisirea), diminuarea impozitului pe profit și diferențierea cotelor aplicate în funcție de volumul acestuia, ramura de activitate. În România pentru redresarea economică este nevoie de ample programe și strategii, diminuări de impozite și taxe sau chiar exonerarea în anumite cazuri cum ar fi: crearea de locuri de muncă, stimularea ocupării forței de muncă, reducerea șomajului sau utilizarea unei părți din profit pentru tehnologie și restructurarea tehnică.

- Buna desfășurare a activității agenților economici impune nu doar strategii de supraviețuire, ci mai ales **flexibilizarea** politicilor financiare prin acordarea de facilități în politicile de creditare, în funcție de destinație (invenții, re tehnologizare, realizarea de producții pentru export etc.).

- Stimularea politicii de **export** este iarăși o importantă componentă prin care statul trebuie să intervină pentru echilibrarea balanței comerciale și de plăți, promovarea unei politici externe active, dar și facilitarea importurilor (dacă ținem cont de dependența pe care o are România față de acesta și de calitatea produselor externe).

- Intervenția statului în stabilirea **disciplinei financiare și contractuale**, vizează atât controlul cât și supravegherea din partea băncilor și instituțiilor financiare, dar și penalizarea aferentă în cazul neexecutării obligațiilor din partea agenților economici, atât a obligațiilor financiare cât și a celor de altă natură.

Concluzia care se poate desprinde din prezentarea acestor aspecte, ar fi aceea, conform căreia rolul statului în actuala perioadă de tranziție a economiei românești nu se diminuează, el trebuie să se reformuleze printr-o acțiune concretă față de agenții economici, trebuind să găsească pârghiile adecvate de intervenție în economie. Pentru a putea înțelege necesitatea prezenței statului în activitatea agenților economici (în anumite limite), vom prezenta în tabelul următor problemele și dificultățile cu care se confruntă întreprinderile românești, conform datelor oferite de Anuarul Statistic, pentru perioada 1999-2000.

Tabel 3.2. Ierarhia dificultăților cu care se confruntă întreprinderile românești

Nr. crt.		Ierarhia în ordine importantă de la 1-15															Scor	Total	Medie
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15			
1	Blocaj financiar	12	7	4													23	38	1,65
2.	Insuficiența resurselor financiare	7	10	3	1												21	40	1,90
3.	Absența comenzilor interne și externe	4	2	5	2		1	1	1				2				18	76	4,22
4.	Nivelul tehnologic scăzut	1	1	4	4	1		2	1	1							15	67	4,47
5.	Insuficiența fondurilor valutare		2	4	2	2	1	1									13	58	4,46
6.	Competitivitate redusă		1	1		1	4		1	1	2	1	1				13	94	7,43
7.	Pregătirea insuficientă a forței de muncă				3	3			2		1	2					11	80	7,27
8.	Lipsa materiilor prime			1	2	1		1	1	1	1	1	1				10	73	7,30
9.	Acces dificil la materia primă			1	1	2	1			2	1	1	1				10	74	7,40
10.	Necunoașterea pieței interne				2	1		2	2		1	2			1		10	75	7,50
11.	Organizare inadecvată							1			1	1	2		2		7	82	11,71
12.	Management deficitar							1			1		2	2		1	7	85	12,14
13.	Conflicte de muncă						1						1	4		1	7	85	12,14
14.	Dobânzi mari				1		1								1	1	4	39	9,74
15.	Supraefective		1														1	2	2,00
16.	Fiscalitate ridicată				1												1	4	4,00
17.	Lipsa investițiilor					1											1	5	5,00
18.	Lipsa stimulentei pentru export						1										1	6	6,00
19.	Lipsa strategiei macroeconomice															1	1	15	15,00
20.	Libertatea prețurilor															1	1	15	15,00
21.	Înflație															1	1	15	15,00
Total răspunsuri		24	24	23	19	12	10	8	8	9	8	8	10	6	3	5	117	1021	5,77

Sursa: Anuarul statistic al României, C.N.S., 1991-2000; *Strategia de dezvoltare economică a României pe termen mediu*, Guvernul României, București, 2000

Din datele prezentate în tabel rezultă clar dificultățile pe care le întâmpină întreprinderile românești în perioada tranziției sunt în primul rând de ordin financiar. Pe scara de la 1 la 15 ca importanță ponderea cea mai mare o are: blocajul financiar, insuficiența financiară, lipsa comenzilor externe iar la polul opus, pe locul 15 se află lipsa strategiei macroeconomice, liberalizarea prețurilor și inflația.

În sprijinul ideilor avansate de noi privind necesitatea și rolul intervenției statului în economie, am realizat un sondaj în luna februarie 2004, la S.C. "MOBEXPERT" S.A. Tg-Mureș.

În urma sondajului efectuat, răspunsurile s-au polarizat în jurul păstrării rolului statului în economie prin adecvarea pârghiilor și instrumentelor care au rolul de a stabili posibilitățile de asumare și responsabilizare a statului față de agenții economici în perioada de tranziție.

Tabel 3.3. Motivele ce fac necesară intervenția statului în economie

Motive	Ordinea importanței răspunsurilor de la 1 - 4				Scor	Total	Medie
	1	2	3	4			
1. Imperfecțiunea pieței	15	2			17	19	1,12
2. Garantarea unei echități sociale	1	4	3		8	18	2,25
3. Asigurarea serviciilor colective	1	2	3		6	14	2,33
4. Stabilirea liniei de dezvoltare		1			1	2	2,00
5. Stabilizarea economiei		1			1	2	2,00
6. Protecționism normal pentru produsele românești				1	1	2	2,00
Total răspunsuri	17	10	6	1	34	59	1,74

Sursa: Sondaj efectuat la S.C. "Mobexpert" S.A. Târgu-Mureș, 2004

Acordul subiecților a fost acela de necesitatea intervenției statului pentru asigurarea pieței de desfacere (toți subiecții au recunoscut imperfecțiunea pieței), importanța acestui aspect fiind exprimată procentual de 70,8% prin răspunsul dat de cei 17 subiecți. Aspectul privind necesitatea echității sociale a implicat doar 47,1% din subiecți, iar necesitatea asigurării bunurilor și serviciilor colective doar 35,3% din subiecți au răspuns.

Statul poate interveni printr-o serie de pârghii și instrumente în activitatea agenților economici, iar această intervenție este chiar dorită (între anumite limite). Păstrând același cadru experimental la S.C. "Mobexpert" S.A. Târgu-Mureș, 30 de subiecți au dat următoarele răspunsuri privind căile și mijloacele de intervenție a statului în restructurarea activității economice. Răspunsurile au fost ierarhizate ca ordine de importanță de la 1 la 5.

Tabel 3.4. Principalele pârghii și instrumente de intervenție a statului în restructurarea economică

Căi de intervenție	Ordinea importanței răspunsurilor					Scor	Total	Medie
	1	2	3	4	5			
1. Credite pentru investiții cu dobânzi preferențiale	8	9	5	2		24	30	1,25
2. Reducerea impozitului pe profit	11	5	4	1	2	23	27	1,13
3. Prime	1	4	8	5	2	19	25	1,31
4. Scutiri de taxe și impozite	3	3	6	7	2	21	29	1,38
5. Subvenții	1	3	1	1	3	9	28	3,11
6. Revizuirea legislației	1					1	1	1,00
Total răspunsuri	24	24	24	16	9	97	140	1,55

Sursa: Sondaj efectuat la S.C. "Mobexpert" S.A. Târgu-Mureș, 2004

Conform acestui sondaj subiecții care au considerat important acordarea de credite cu dobânzi preferențiale au fost în procent de 80%, cei care au considerat important reducerea impozitului au fost în procent de 73%, iar cei care au considerat importante subvențiile au fost doar de 30%, iar importanța acordată intervenției în sistemul legislativ, doar de 1,00%.

Redefinirea rolului și funcțiilor statului în etapa actuală este o condiție fundamentală a succesului în cadrul economiei de piață și în cadrul modelării comportamentului agenților economici. Economia de piață implică eforturi și acțiuni legislative, instituționale și organizatorice, care au menirea de a autoriza și facilita prin mecanisme adecvate controlul întreprinderilor. În economia românească, sistemul adecvat de guvernare **corporativă** presupune:

1. Asigurarea și respectarea dreptului de proprietate - problemă fundamentală pentru realizarea procesului de privatizare, de promovare a competiției, stimularea performanțelor economice, asigurarea coeziunii și a stabilității sociale.
2. Îmbunătățirea și respectarea cadrului legislativ existent - ar presupune simplificare legislativă, respectarea intereselor acționarilor, completarea cadrului legislativ cu reglementări specifice care să promoveze competiția între agenții economici și să limiteze practicile monopoliste.

3. Realizarea procesului de privatizare prin aplicarea și respectarea obiectivelor prioritare (economice, sociale și politice), obiective cu caracter general și specific.

Problema guvernării corporatiste și a intervenției statului în economie, în infrastructura specifică, capabilă să asigure un control eficient asupra întreprinderii și a managementului acesteia, rămâne un important subiect al țărilor occidentale și al țărilor est-europene, mai ales a celor aflate în tranziție.

Intervenția statului în economie rămâne o importantă problemă a etapei actuale, cât și implementarea unui management strategic al întreprinderii care să permită un control transparent și asupra cadrului decizional, care să poată permite în timp implementarea unor strategii capabile să asigure performanța pe termen lung a întreprinderilor, precum și satisfacerea propriilor interese.

Revigorarea industriei românești în mod particular și a economiei românești în general, în procesul de realizare a tranziției cu succes la economia de piață, impune tot mai multe măsuri la nivel macroeconomic, dar și la nivel microeconomic. Ținând cont de transformările ce caracterizează mediul socio-economic românesc, de schimbările majore din economia de piață, de previziunile privind evoluția economiei românești și în cadrul contextului internațional, putem îndrăzni să avansăm ideea că, reconstrucția economică, tipologia strategiilor adoptate nu pot ignora transformările economico-sociale internaționale care se racordează tot mai mult în, și la, fenomenul globalizării.

Bibliografie:

1. Allen W.L. - Outlook. Globalization. Opportunities and challenges, - în, World Economic. May, 1997.
2. Badrus Gh., Rădăcineanu Ed. - Globalitate și management, Editura All Beck, 1999.
3. Bari I. - Globalizare și probleme globale, Editura Humanitas, 2001.
4. Barri A. - The Global System, Economics, Politics and Culture, St. Martin Press, New York, 2001.
5. Bratu I. - Managementul strategic - o abordare conceptuală, în: Tribuna Economică nr. 14, 1995.
6. Cercelescu Gh. - Criza mondială găsește economia românească în criză, în: Adevărul nr. 2658, 11 decembrie 1998.